

(1) מיקומו של בית הסקילה: דף מב ע"ב – מג ע"א

המשנה לומדת על קיום עונש המיתה מפרשיית המקלל (ויקרא כד, יג-יד):

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל הַשְּׁמַעִים אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה:

1. בתחילת הגמרא מובאת ברייתא המלמדת היכן היה מקום ביצוע עונש המיתה. מה אומרת על כך הברייתא?

2. המשנה אומרת שבית הסקילה היה חוץ לבית הדין. מה מקשה על כך הגמרא מן הברייתא?

3. איזה דין באה משנתינו ללמד, לפי התירוף לקושית הגמרא?

4. הגמרא מביאה שני טעמים לדין זה. מהם?

ישנן שלוש דעות מהיכן נלמד הדין שבברייתא. דעה אחת מובאת בברייתא, הדעה השניה היא דעתו של רב פפא והדעה השלישית היא דעתו של רב אשי.

המקור לדין על פי הברייתא

1. לפי סתמא דגמרא הדין בברייתא נלמד בגזרה שווה מפרשיית פרים הנשרפים לפרשיית סקילת המקלל. מהם הפרים הנשרפים (ראה רש"י ד"ה פרים הנשרפים)?

2. בעזרת אילו מילים לומדת הגמרא את הגזירה השווה?

הגמרא מביאה ברייתא כדי ללמד שבפרשיית פרים הנשרפים, הוצאת האפר היא אל מחוץ לשלוש המחנות.

הברייתא לומדת זאת משלושה פסוקים: בפרשת פר כהן משיח (ויקרא ד, ג-יב) נכתב הפסוק (פס' יב): וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר אֶל שַׁפְּדֵי הַדָּשָׁן וְשָׂרֵף אֹתוֹ עַל עֵצִים בָּאֵשׁ עַל שַׁפְּדֵי הַדָּשָׁן וְשָׂרֵף; בפרשת פר העלם דבר של ציבור (פר העדה ויקרא ד, יג-כא) נכתב הפסוק (פס' כא): וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרֵף אֹתוֹ כְּאִשֵּׁר שָׂרֵף אֶת הַפֶּר הָרִאשׁוֹן חֲטָאת הַקֹּהֵל הוּא; ובפרשת הוצאת הדשן (ויקרא ו, ד) נכתב: וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מְקוֹם טְהוֹר.

בפסוקים אלה חוזרות שלוש פעמים המילים **אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה**, והברייתא לומדת שיש כאן ייתור (מילים מיותרות לכאורה בפסוק), ושלכן כל הופעה של מילים אלה מלמדת על הוצאה ממחנה אחד, ושלושתם יחד על הוצאה משלוש המחנות.

3. מדוע לפי הברייתא יש במילים אלה ייתור (ראה רש"י ד"ה שאין ת"ל, וד"ה וכשהוא אומר אל מחוץ למחנה)?

הגמרא מקשה מדוע למדו בגזרה שווה לפרשיית סקילת המקלל מפרשיית פרים הנשרפים, ולא למדו מפרשיית שחוטי חוץ (ויקרא יז, א-ט) שבה נכתב (פס' ג) **אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחוּץ לַמַּחֲנֶה**, כאשר הכוונה לשחיטה מחוץ למחנה אחד - מחנה שכינה - ולא שלוש המחנות.

4. פרט מהן נקודות ההשוואה בין סקילת המקלל ובין כל אחת משתי האפשרויות?

פנים הנשרפים - מחוץ לשלושת המחנות ? סקילת המקלל ? שחוטי חוץ - מחוץ למחנה אחד
(ראה רש"י ד"ה הוצא) (ראה רש"י ד"ה שכן אדם, חוטא, בנשמה ו-פיגול)

הוצא - _____	אדם - _____
אל מחוץ למחנה - _____	חוטא - _____
מכשיר - _____	בנשמה - _____
ומכפר - _____	פיגול - _____
_____	_____
_____	_____

5. איזה שיקול להשוואה הכריע לדעת התנא, ומדוע (ראה רש"י)? _____

המקור לדין על פי רב פפא

רב פפא למד את הדין מן הפסוקים האמורים בפרשת סקילת המקלל (ויקרא כד, יג-כג):

וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל הַשְּׁמַעִים אֶת יָדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה...
וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיּוֹצִיאוּ אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְרָגְמוּ אֹתוֹ אֲבָן וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:

1. רב פפא למד שכיוון שכתוב בתורה "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", ישנו ייתור בפסוקים. מהו הייתור שממנו למד רב פפא את הלימוד שלו, וכיצד למד רב פפא את הדין שלו? _____

2. לפי דרכו של רב פפא ישנם עוד ייתורים בפסוקים. מהם, ומה נלמד מהם? _____

3. מה נלמד מכך שבפרשתנו כתוב "וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אֲבָן" ובפרשת המקושש כתוב (במדבר טו, לה): "רְגֹום אֹתוֹ בְּאֲבָנִים"? _____

4. כיצד רב פפא האמורא, חולק על דרך הלימוד של התנא בברייתא? _____

המקור לדין על פי רב אשי

רב אשי למד את הדין מאותם פסוקים בפרשת סקילת המקלל שרב פפא למד מהם.

1. מה למד רב אשי מהפסוק "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה" (ראה רש"י ד"ה מבעי ליה)? _____

2. במה שונה דרך הלימוד של רב אשי מדרך הלימוד של רב פפא? _____

3. איזו קושיה הקשו חכמים על דרך הלימוד של רב אשי? _____

(2) מקור המימון לאביזרים הנחוצים בקיום ההריגה: דף מג ע"א (מהנקודתיים)

1. על אילו דברים לא היה לרב הונא ספק שהם באים מכספו של הציבור?

2. על אילו דברים היה לרב הונא ספק אם הם באים מכספו של הציבור או מכספו של הנהרג?

3. מדוע היה לרב הונא ספק מכספו של מי הם באים?

4. על אילו דברים נוספים מסתפקת הגמרא אם הם באים מכספו של הציבור או מכספו של הנהרג?

5. מה הכריעה הגמרא בספק השני, ומדוע?

(3) תלמיד שאמר "יש לי ללמד עליו זכות" ונשתתק: דף מג ע"א

1. למה השווה רב ששת את המקרה של תלמיד שאמר "יש לי ללמד עליו זכות" ונשתתק?

2. מדוע הגמרא דחתה את ההשוואה הזו?

3. איזו ראיה ניסתה הגמרא להביא מדברי רבי יוסי בר חנינא?

4. כיצד נדחתה הראיה מדברי רבי יוסי בר חנינא (ראה רש"י ד"ה תיבעי לך)?

(4) ואפילו הוא אומר יש לי ללמד על עצמי זכות מחזירין אותו: דף מג ע"א (עד המשנה)

1. במשנה נכתב: וְאֶפְלוּ הוּא אֹמֵר יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זְכוּת, מְחִזְרִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה פְּעָמִים, וּבִלְבָד שְׁנַיִם מִמֶּשׁ בְּדַבְּרָיו. מה הסתירה לכאורה בין המשנה ובין הברייתא שהגמרא מביאה?

2. לפי מסקנת הגמרא, מה ההבדל בהתייחסות לדברי הנידון שיש לו ללמד על עצמו זכות, בין הפעמיים הראשונות ובין הפעמים שאחריהן?

3. כיצד יכולים לדעת לאחר יציאת הנידון מבית הדין, אם יש ממש בדבריו?

4. מדוע בפעמים הראשונות מחזירים את הנידון לבית הדין, גם אם אין ממש בדבריו?

(5) הכרוז שמכריז בשעה שהנידון יוצא ליהרג: דף מג ע"א (מהמשנה)

1. מה מוסיף אביי על רשימת הדברים שהכרוז מכריז המופיעה במשנה, ומדוע?

2. מה מקשה הגמרא על משנתנו?

6) דרשות של רבי יהושע בן לוי על הוידוי והתשובה: דף מג ע"ב (עד המשנה)

1. מהי הדרשה הראשונה של רבי יהושע בן לוי בשבח הוידוי?

2. מהי הדרשה השניה של רבי יהושע בן לוי בשבח הוידוי?

7) חטא המעילה של עכן: דף מג ע"ב (מהמשנה) – מד ע"א (שתי שורות ראשונות)

1. מנין לומדת המשנה שעכן זכה לחלק לעולם הבא לאחר שהתוודה?

2. הגמרא מביאה ברייתא המלמדת שיהושע ביקש מאכן שיודה על חטאו. מדוע, לפי המשך הברייתא הדבר היה כל כך חשוב ליהושע?

3. כיצד גרם יהושע לעכן שיודה?

4. לפי רב אסי בשם רבי חנינא, בכמה חרמים מעל עכן, ומהיכן הדבר נלמד?

5. לפי רבי יוחנן בשם רבי אלעזר ברבי שמעון, בכמה חרמים מעל עכן, ומהיכן הדבר נלמד?

6. מדוע לא נענשו בני ישראל עד ימי יהושע, בשל המעילות הקודמות של עכן?

7. מה היא מחלוקת התנאים על הסיבה לניקוד על המילים בפסי' (דברים כט, כח) הַנִּסְתָּרִת לֵה' אֶלְקֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עד עולם?

8. מה מקשה הגמרא על שיטת ר' נחמיה, ומה היא משיבה?

שם משמואל אחרי מות - שנת תרע"א

נראה דכוונת נדב ואביהוא היתה שהתקשרו באהבה עזה עד מאד אף שידעו מראש שלא יהיה ביכלתם לסבול ותפרד נפשם מעל גויתם, אך חשבו שבזה יעוררו מלמעלה רצון ואהבת ה' לעמו ישראל למעלה מן הטעם, כמו שהם התקשרו באהבה עד למעלה מהטעם, כי אין הטעם והשכל נותן לאדם שברצונו יסכים שתפרד נפשו מעל גויתו, והוא רק מחמת גודל אהבה שהתגברה למעלה מכל גבול וחק אנושי, וזה יעורר גם למעלה אהבת ה' לעמו ישראל למעלה מהטעם רק מחמת עצם מהות ישראל שהם בנים למקום יהיו נרצים אעפ"י שהם בלתי ראויים חס וחלילה, ובזה יהיה קיום נצחי, שכמים פנים אל פנים תתעורר בכל עת גם אהבת ישראל לאביהן שבשמים למעלה מכל גדר וגבול, ושוב זו האהבה תעורר למעלה וחוזר חלילה, ובכן תתמיד השראת השכינה בישראל לעולמי עד, וחשבו זה לחינוך נכון וטוב להמשכן:

אך החטיאו המטרה, כי לא נכון לעורר למעלה שאהבה רבה כזו בעוד שלא נתבטלו עדיין חלקי הרע, כי אז גם החיצוניות יכולה להדבק, כי מחמת גודל האהבה והשמחה סובלין גם המתנגד כמו שכתב הרב בכוונת המקוה ויהיה ביכולת החיצוניים לדבק ולינוק מהקדושה, וזוהי האש זרה שהקריבו, והבן:

8 ריבוי החטאים של עכן: דף מד ע"א (משורה שניה)

אחרי מנוסת ישראל במלחמת העי הראשונה ותפילת יהושע לה', עונה לו ה' (יהושע ז, יא): חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עֲבְרוּ אֶת בְּרִיתִי
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֶרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כָּחֲשׂוּ וְגַם שָׁמוּ בְכָלֵיהֶם. חז"ל דרשו פסוקים אלה על חטאי עכן.

1. מה דרש רבי אבא בר זבדא על המילים "חָטָא יִשְׂרָאֵל", ומה הפתגם שהביא (חילפי = ערבה או סרפד)?

2. מה דרש רבי אילעא בשם רבי יהודה בר מספרתא על המשך הפסוק הנ"ל?

3. מה דרש רבי אילעא בשם רבי יהודה בר מספרתא על עכן באמצעות גזירה שווה?

4. מה דרש רבי אבא בר זבדא על עכן באמצעות גזירה שווה?

5. מהגזירה שווה של רבי אבא בר זבדא על עכן, למד רבינא לא על חטאו של עכן אלא על ענשו. הסבר.

שימו לב, שלמרות ריבוי החטאים של עכן וחומרם, ולמרות שהגמרא למדה שיהושע הוציא את ההודאה של עכן בערמה, למרות כל זאת, אמרה המשנה שבזכות ההודאה שלו הוא זכה לחלק לעולם הבא, והגמרא מדגישה שישראל אע"פ שחטא נקרא עדיין ישראל!

9 משפחתו ורכושו של עכן: דף מד ע"א

לאחר שעכן מתוודה, נכתב כך (יהושע ז, כד-כה): וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֶכְן בֶּן זֶרַח וְאֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הָאֲדָרֶת וְאֶת הַלְשׁוֹן הַזֶּהָב וְאֶת
בְּנָיו וְאֶת בְּנֵיתָיו וְאֶת שׁוֹרוֹ וְאֶת חֲמֹרוֹ וְאֶת צֹאֲנוֹ וְאֶת אֶהְלוֹ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ וַיַּעֲלוּ אֹתָם עִמָּךְ עֶכְוֹר: וַיֹּאמֶר
יְהוֹשֻׁעַ מָה עֲכַרְתֶּנוּ וַיַּעֲרָךְ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל אָבֹן וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בְּאֲבָנִים:

1. מה הבין ריש גלותא מפסוקים אלה?

2. כיצד דחה ר' הונא את הבנתו של ריש גלותא?

3. כיצד פירש ר' הונא את הפסוקים?

4. על מה נאמרו הפסוקים וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָם בָּאֵשׁ וַיִּסְקְלוּ אֹתָם בְּאֲבָנִים, ומדוע יש כאן כפילות?

10 פירוש פסוקים נוספים מפרשת עכן: דף מד ע"א

1. עכן אומר ליהושע (יהושע ז, כא): וַאֲרָאָה בְשָׁלָל אֲדָרֶת שְׁנַעַר אַחַת טוֹבָה וּמְאֵתִים שְׁקָלִים כֶּסֶף וּלְשׁוֹן זָהָב אֶחָד חֲמִשִּׁים
שְׁקָלִים מִשְׁקָלוֹ וְאַחַמָּדִם וְאַקְחָם וְהִנֵּם טְמוּנִים בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הָאֶהְלִי וְהַכֶּסֶף תַּחְתֵּיתָהּ. מהי אדרת שנער לפי רב ולפי
שמואל?

2. על הדברים שלקח עכן, נכתב (יהושע ז, כג): וַיִּקְחוּם מִתּוֹךְ הָאֶהְלֵ וַיִּבְאוּם אֶל יְהוֹשֻׁעַ וְאֵל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְקֵם לִפְנֵי ה'.
מה לפי רב נחמן, היתה המטרה של מעשה זה?

3. במלחמת העי הראשונה כתוב (יהושע ז, ה): וַיִּכּוּ מֵהֶם אֲנָשֵׁי הָעֵי כְשִׁלְשִׁים וְשֵׁשָׁה אִישׁ. מהי המחלוקת בברייתא על
פירושו של פסוק זה?

11) עזותו של יהושע: דף מד ע"א

1. רב נחמן בשם רב דרש את הפסוק במשלי (יח, כג): תַחֲנוּנִים יְדַבֵּר רֵשׁ וְעֲשִׂיר יַעֲנֶה עֲזוֹת עַל מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ. מדוע הוא מיחס לשון תחנונים למשה (ראה רש"י ד"ה זה משה)?

2. מה דרש רבי אלעזר על הפסוק בתהלים (קו, ל): וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֹר הַמַּגֵּפָה?

3. מדוע אי אפשר לומר שרב נחמן בשם רב ייחס ליהושע עזות, בגלל דרשת רב נחמן על הפסוק וַיִּצְקֶם לַפְּנֵי ה'?

4. איזו אפשרות נוספת להסבר מדוע ייחס רב נחמן בשם רב עזות ליהושע, דחתה הגמרא, ומדוע?

5. מה לפי מסקנת הגמרא היו דברי יהושע לה' שבגללם ייחס לו רב נחמן בשם רב עזות?

6. איזו עזות ישנה בדברים אלה (ראה רש"י ד"ה ולו הואלנו)?

12) חטאו של יהושע ואחריותו למפלת ישראל במלחמת העי הראשונה: דף מד ע"א

1. לאחר תפילת יהושע לה' בעקבות מפלת ישראל במלחמת העי הראשונה, עונה לו ה' (יהושע ז, י): וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ קִם לְךָ לְמָחָר זֶה אֶתְּהָ נָפַל עַל פְּנִיךָ. מה דרש רבי שילא על הפסוק?

2. כיצד הבין רבי שילא את הפסוק (דברים כז, ד): וְהָיָה בְּעֵבְרְכֶם אֶת הַיְרֵדָן תִּקְיִמוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל וְשָׂדֶת אוֹתָם בְּשִׂיד?

3. במה חלק רב על רבי שילא?

4. במה הסכים רב עם רבי שילא?

5. מה היתה, לפי רב, אחריותו של יהושע למפלת ישראל במלחמת העי הראשונה?

13) פגישת יהושע עם מלאך ה' לפני מלחמת יריחו: דף מד ע"א – תחילת ע"ב

- לפני מלחמת יריחו מספר ספר יהושע על פגישתו עם מלאך ה' (יהושע ה, יג-יד): וַיְהִי בַהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדוֹ וְחַרְבּוֹ שְׁלֹופָה בְּיָדוֹ וַיִּלְךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלֵנוּ אֲנִי אִם לְצָרֵינוּ: וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שָׂר צָבָא ה' עִתָּה בְּאֵתִי וַיַּפֵּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנָי מְדַבֵּר אֵל עַבְדּוֹ:
1. איזה איסור יש על אדם שרואה את חברו בלילה?

 2. מדוע לא חשש יהושע שהמלאך משקר לו, כאשר הוא הזדהה כמלאך?

 3. על מה הוכיח המלאך את יהושע, ומה היה בידי יהושע לתקן?

 4. מתי (באיזה אירוע) אנחנו מוצאים שתיקן יהושע את מעשיו בשל תוכחת המלאך?

 5. איזה לקח למד שמואל בר אבון בשם רב משיחת יהושע עם המלאך?

14) המלאך שפוסק דברים כלפי מעלה: דף מד ע"ב

1. למה הכוונה בנבואת יחזקאל (טז, ג): ...כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים לִירוּשָׁלַם מְכַרְתִּיךָ וּמְלֻדְתִּיךָ מֵאַרְצָה הַכְּנַעֲנִי אַבְיָךָ הָאֱמֹרִי וְאֶמְךָ חַתִּית (ראה רש"י ד"ה אביך האמורי)?

2. איך דרשו בארץ ישראל את הפסוק במשלי (כה, ט): רִיבְךָ רִיב אֶת רַעְךָ וְסוּד אַחֵר אֶל תִּגַּל (ראה רש"י ד"ה ריבך ריב את רעך)?

3. כיצד יכול המלאך לדבר באופן זה כלפי מעלה?

4. הסבר את שלושת שמות המלאך: פִּסְקוֹן - _____, אֵיטְמוֹן - _____, סִיגְרוֹן - _____.

15) התפילה: דף מד ע"ב

1. מה למד רבי אלעזר מן הפסוק באיוב (לו, יט): הִיָּעַרְךָ שׁוֹעֵךְ לֹא בָצַר וְכָל מֵאֲמָצִי כַח?

2. כיצד פירש ריש לקיש את הפסוק באיוב (לו, יט): הִיָּעַרְךָ שׁוֹעֵךְ לֹא בָצַר וְכָל מֵאֲמָצִי כַח?

3. כיצד פירש רבי יוחנן את הפסוק באיוב (לו, יט): הִיָּעַרְךָ שׁוֹעֵךְ לֹא בָצַר וְכָל מֵאֲמָצִי כַח?

16) כפרה לעבן על חטאו: דף מד ע"ב

1. כיצד למדה המשנה (ו, ב, דף מג ע"ב) שהיודוי של עבן הועיל לו, כדי לכפר על חטאו?

2. ביהושע (ז, כד) נכתב: וַיִּקַּח יְהוֹשֻׁעַ אֶת עֵבֶן בֶּן זֶרַח... ובדברי הימים א (ב, ו) נכתב: וּבְנֵי זֶרַח זְמָרִי וְאִיתָן וְהִימָן וְכַלְכַּל וְדָרַע כָּלֵם חַמְשָׁה. הברייתא מזהה את זמרי כעבן.

2. איזו הוכחה הוסיפה הברייתא על דברי המשנה (ראה רש"י ד"ה זמרי)?

3. מה דעת רב ושמואל ביחס לזיהוי של זמרי כעבן?

17) תהא מיתתי כפרה על כל עונותי חוץ מעון זה: דף מד ע"ב – עד המשנה

1. למדנו במשנה: וְאִם אֵינֹה יוֹדֵעַ לְהַתְּוֹדוֹת, אוֹמְרִים לוֹ אָמֹר תְּהֵא מִיתְּתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי. רבי יהודה אוֹמֵר, אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מְזַמֵּם, אוֹמֵר תְּהֵא מִיתְּתִי כְּפָרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתַי חוּץ מֵעוֹן זֶה. אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן, יְהוּ כָּל אָדָם אוֹמְרִים כֹּךָ כְּדִי לְנִקּוֹת אֶת עַצְמָן: מַה טַעֲמָם שֶׁל חַכְמִים הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי יְהוּדָה?

2. הגמרא מביאה ברייתא שבה אמר היוצא ליהרג: אִם יֵשׁ בִּי עוֹן זֶה לֹא תְהֵא מִיתְּתִי כְּפָרָה לְכָל עֲוֹנוֹתַי וְאִם אֵין בִּי עוֹן זֶה תְהֵא מִיתְּתִי כְּפָרָה לְכָל עֲוֹנוֹתַי וּבֵית דִּין וְכָל יִשְׂרָאֵל מְנוֹקִין וְהַעֲדִים לֹא תְהֵא לְהֵם מַחִילָה לְעוֹלָם. מֵהַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא רואים שחכמים האמינו שהוא באמת אינו אשם. מה שיכנע את חכמים?

3. מדוע לא שינו את פסק דינו של אותו אדם?

4. מהו הסיפור על המוכס (ראה רש"י)?

18) היה רחוק מבית הסקילה ד אמות מפשיטין אותו את בגדיו: דף מד ע"ב מהמשנה – מה ע"א עד המשנה

1. בפרשת המקלל נכתב (ויקרא כד, יד): הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו ורגמו אתו כל העדה. כיצד חלקו חכמים ורבי יהודה בדרשת הפסוק?

2. כיצד הגמרא מסיקה מכאן שחכמים חוששים להרהורי עבירה של הצופים בנסקלת (ראה רש"י ד"ה להרהורא)?

3. מנין שבפרשת סוטה חושש רבי יהודה להרהורי עבירה?

4. כיצד מיישב רבה את הסתירה בשיטת רבי יהודה בין פרשת סוטה ובין אשה הנסקלת?

5. כיצד מיישב רבה את הסתירה בשיטת חכמים בין פרשת סוטה ובין אשה הנסקלת?

6. כיצד דרש רב נחמן בשם רבה בר אבוב את הפסוק (ויקרא יט, יח): וְאַהֲבַת לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ?

7. לפי תירוצו של רבא לסתירה בשיטת חכמים, מה הם למדו מדרשתו של רב נחמן בשם רבה בר אבוב לגבי ביזוי אשה מלבד סקילתה?

8. מה שורש המחלוקת בין חכמים ורבי יהודה ביחס לדרשה של רב נחמן בשם רבה בר אבוב?

19) גובה בית הסקילה, ודחיפת הנסקל מן הגובה: דף מה ע"א מהמשנה – מה ע"ב (הנקודתיים הראשונות)

"אָחַד מִן הָעֵדִים דוֹחֵפוּ עַל מְתָנְיוֹ. נְהַפֵּךְ עַל לְבוֹ, הוֹפְכוּ עַל מְתָנְיוֹ", מְתָנְיוֹ = אחוריו.

1. מנין שהנסקל לפני הפלתו מבית הסקילה נמצא עומד ולא יושב?

2. מדוע אין מסתפקים בהפלת הנסקל מגובה של 10 טפחים, ובמקום זאת מפילים אותו מגובה של שלוש קומות אדם (3 פעמים אמה וחצי)?

3. מדוע אין מפילים את הנסקל מגובה גדול בהרבה מגובה שלוש קומות אדם?

4. מה דרשה הברייתא על הפסוק (שמות יט, יג): לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוּל יִסָּקֵל אוֹ יָרֵה יִיָּרֵה אִם בְּהִמָּה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה בְּמִשְׁפַּחַת הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָרִי?

(20) רגימת הנסקל: דף מה ע"ב (מהנקודתיים עד המשנה)

1. מה קשה על משנתינו מדברי הברייתא של רבי שמעון בן אלעזר?

 2. מדוע אותה קושיה קשה גם על דברי הברייתא עצמה?

 3. כיצד מתרצים את הקושיה?

 4. המשנה מדברת על רגימת הנסקל בידי כל ישראל. מתי, לפי הברייתא שמביאה הגמרא, קרה שהיה צורך בכך?

 5. כמה פעמים השתמשו באבן שהיתה בבית הסקילה, ומתי היא הובאה לשם?

 6. היכן נקברים האביזרים המשמשים להוצאה להורג (ראה רש"י ד"ה בתפיסתו)?

 7. מה למד שמואל מן הפסוק (דברים יז, ז): זְדֵעֵדִים תִּהְיֶה בּוֹ בְּרֵאשֶׁנָּה לְהִמִּיתוֹ?

 8. מה הדין לדעת שמואל בעדים גידמין מעיקרא, ומדוע?

 9. מה מקשה הגמרא על שמואל מפרשת המעידים על מי שנתחייב מיתה וברח?

 10. מה התירוץ לקושיה זו?

 11. מה נדרש בברייתא על הפסוק (במדבר לה, כא): מוֹת יוֹמֵת הַמֶּכֶּה רֹצֵחַ הוּא?

 12. איזו קושיה מקשים ממדרש זה על דברי שמואל, ומה מתרצים?

- שני כתובים הבאים כאחד, הם שני מקרים בשני כתובים, שמלמדים דין שווה, אף שהיה לכאורה ניתן ללמוד את הדין מן המקרה האחד אל האחר. העובדה שהכתוב לימד את אותו הדין שנית, מלמד שלא ניתן ללמוד מכאן בניין אב למקרים אחרים.
13. איזה דין של גואל הדם, אינו מתאים לפרטי פרשת גואל הדם הכתובה בתורה?

 14. איזו ראייה מביא מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, לטובת שיטתו של שמואל?

 15. כיצד נדחית ראייה זו?

 16. איזו ראייה מביאה הגמרא לטובת שיטת שמואל מן הדין של עיר הנידחת?

 17. במה חלק ת"ק עם רבי אליעזר ורבי שמעון?

שפת אמת בהר - שנת תרנ"ט

בפסוק כי לי בניי עבדים ברש"י מתורת כהנים שטרי קודם. כל מקום שנאמר לי הוא לעולם ולעולמי עולמים. ולעולם אנחנו עבדי אפילו בגלות. ופירוש שטרי קודם אינו בזמן שהיינו עבדים אליו יתברך קודם שנתגרשנו מארצנו. אבל לעולם מלכותו יתברך עלינו. וכל גלות ועבדות שחל עלינו הוא בהשגחת ה' יתברך. אבל ע"י החטא מתלבש מלכותו יתברך שמו ממדרגה למדרגה. ולעולם שטרי קודם. וכמו כן עבדים אנחנו ובעבדתנו לא עזבנו אלקינו. שעדיין מלכותו עלינו והרי כל הגזירות והקלות כתובים בתורה שכולה שמותיו של הקב"ה. וזה שטר הראשון רק שמתהפך ע"י החטא. וזה שכתוב במדרש בחקותי אם תזכו הריני הופך לכם קלות לברכות. וכן איתא בשם הבעש"ט ז"ל כי כל דין ופורענות שבא על האדם ידע שזה רק שליח ולא יפנה אל השליח רק אל המשלח. וכן מפורש בקרא אשור שבט אפי כו' היתפאר הגרזן על החוצב בו כו':

21) מי נתלה מבין המומתים: דף מה ע"ב (מהמשנה) – דף מו ע"א (הנקודתים)

1. מהי מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בשאלה אילו מומתים תולים?

קללת אלקים תלוי	הומת ותלית אתו על עץ	חכמים
ופרט	כלל	רבי אליעזר
ומיעוט	ריבוי	

הגמרא מסבירה ששורש המחלוקת ביניהם נעוץ בדרך שבה דורשים את הפסוקים (דברים כא, כב-כג): וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עץ. לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי

קללת אלקים תלוי וכו'. חכמים דורשים אותו בכלל ופרט ורבי אליעזר דורש אותו בריבוי ומיעוט.¹

2. למרות שחכמים לומדים כלל ופרט, הם לא מצטמצמים רק למקרה של מקלל אלא מרבים גם עובד כוכבים; ולמרות שרבי אליעזר לומד ריבוי ומיעוט, הוא לא מצטמצם רק למקרה של עובד כוכבים אלא מרבה גם את שאר הנסקלים. מדוע?

22) האם אשה נתלית: דף מו ע"א (מהנקודתים)

1. מהי מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בשאלה האם אשה נתלית?

2. מדוע אי אפשר לומר שחכמים למדו את הדין שלהם מן הפסוק ותלית אתו על עץ?

3. מדוע אי אפשר לומר שרבי אליעזר למד את הדין שלו מן הפסוק וכי יהיה באיש חטא משפט מות?

4. כיצד לומד רבי אליעזר שבן סורר ומורה נסקל ונתלה?

23) בית זין מכים ועונשין שלא מן התורה: דף מו ע"א (עד המשנה)

1. מתי, לפי רב חסדא, מותר לדון שני אנשים ביום אחד?

2. מה הקשתה הגמרא על דברי רב חסדא, ומה היא תרצה?

3. מה הקשה רב אדא בר אהבה מברייתא על תירוץ הגמרא לקושיה על רב חסדא?

4. כיצד תירץ רב חסדא את קושיית רב אדא בר אהבה?

5. כיצד, לפי רבי אליעזר בן יעקב, יכול היה רבי שמעון בן שטח לתלות שמונים נשים ביום אחד, נגד הדין הרגיל שאין דנים שנים ביום אחד?

6. מהן שתי הדוגמאות שמביא רבי אליעזר בן יעקב?

1 **רבי ישמעאל** דורש את התורה במידות של כלל ופרט. לעומתו **רבי עקיבא** דורש במידות של ריבוי ומיעוט: 1. **ריבה ומיעט** – מיעט מה שאינו דומה לפרט (במקום כלל ופרט). 2. **מיעט וריבה** – ריבה הכל (במקום פרט וכלל). 3. **ריבה ומיעט וריבה** – ריבה הכל (במקום כלל ופרט וכלל). את ההבדל בין שתי השיטות הוא בהיקף הדברים שאותם לומדים. בשיטת רבי עקיבא לומדים יותר דברים מאשר בשיטת רבי ישמעאל. את הדברים סיכם רש"י במסכת סוכה דף נ ע"ב, נביא כאן את פירושים של דבריו פירוש: יש שדורשים את התורה ב"כלל ופרט", ויש שדורשים אותה ב"ריבוי ומיעוט". הדורשה ב"כלל ופרט" לומד שפרט הבא אחרי כלל הוא פירושו של הכלל, ולכן "כלל ופרט" אין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו דברים הדומים לפרט אינם נלמדים ממנו. אם בא כלל נוסף אחר הפרט - "כלל ופרט וכלל", מוסיף הכלל השני דברים הדומים לפרט. והדורש את התורה ב"ריבוי ומיעוט" אינו סבור שפרט הבא אחר כלל הוא פירושו של הכלל, ולכן הפרט שבא אחר כלל הוא דוגמה לכל הפרטים שהתורה מתכוונת אליהם. (ריבוי ומיעוט, דומה אפוא, ל"כלל ופרט וכלל"). אם אחרי המיעוט בא ריבוי נוסף - "ריבוי ומיעוט וריבוי" - אנו למדים ממנו את הכול. (מתוך יהודה איזנברג ועמירם דומוביץ, תורה מסיני). ראה גם אצלנו רש"י ד"ה ורבי אליעזר דורשו במיעוט.

(24) תליית ההרוג על העץ ואיסור הלנתו - המשנה: דף מו ע"א – ע"ב

1. מה המחלוקת בין חכמים ובין רבי יוסי במשנה?

2. מדוע הלנת התלוי על העץ היא קללת אלקים?

3. מה למד רבי מאיר במשנה?

4. כיצד דברי רבי מאיר קשורים לפס' בדברים (כא, כג): קללת אלקים תלוי (ראה רש"י ד"ה קלני מראשי)?

5. מה משותף במשנתנו למומת בידי בית דין ולאדם שנפטר?

6. היכן היו קוברים את ההרוגים בידי בית הדין?

(25) הגמרא: דף מו ע"ב (עד הנקודתיים באמצע העמוד)

1. מה למדה הברייתא מן הפסוק בדברים (כא, כב) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עץ?

2. במה חלקו חכמים ורבי יוסי בדרשת הפסוקים בדברים (כא, כב-כג): וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אתו על עץ: לא תלין נבלתו על העץ פי קבור תקברנו ביום ההוא פי קללת אלקים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלקיך נתן לך נחלה?

3. מה המשל שמביא רבי מאיר בברייתא על התאומים?

4. במה חלקו אב"י ור"ב, לגבי דברי רבי מאיר במשנה?

5. מה הייתור בפסוק בדברים (כא, כג): קללת אלקים תלוי שבו נתלה רבי מאיר בדבריו במשנה?

26) קבורת המת: דף מו ע"ב (מהנקודתיים באמצע העמוד)

המקור למצוות קבורת המת

במשנתנו נכתב: כָּל הַמֵּלִין אֶת מֵתוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. הָלִינוּ לְכַבֹּדוֹ לְהַבְיֵא לוֹ אֶרֶון וְתַכְרִיכִים, אֵינוֹ עוֹבֵר עָלָיו.

1. מנין נלמד הדין שהמלין את מתו עובר בלא תעשה?

2. מדוע רב חמא לא השיב לשאלתו של שבור מלכא?

3. מדוע רב חמא לא הביא ראיה לשבור מלכא מסיפורי התורה על קבורת צדיקים?

4. מדוע רב חמא לא הביא ראיה לשבור מלכא מכך שהקב"ה התעסק בקבורת משה רבינו?

5. מדוע רב חמא לא הביא ראיה לשבור מלכא מנבואת אחיה לירבעם ביחס לבנו אביה (מל"א יד, יג): וְסָפְדוּ לוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל וְקָבְרוּ אֹתוֹ כִּי זֶה לְבָדוֹ יָבֵא לְיִרְבְּעָם אֶל קִבְרֵי יַעֲן וְנִמְצָא בּוֹ דָּבָר טוֹב...?

6. מדוע רב חמא לא הביא ראיה לשבור מלכא מנבואת ירמיה על העונש לאנשי ענתות (טז, ד): מָמוֹתַי תַּחֲלֹאִים יָמָתוּ לֹא יִסְפְּדוּ וְלֹא יִקָּבְרוּ לְדָמָן עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ וּבַחֲרָב וּבַרְעָב יִכְלוּ וְהָיְתָה נִבְלָתָם לְמֵאֲכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבַהֲמַת הָאָרֶץ?

הטעם למצוות קבורת המת

1. מה הנפקא מינה בטעם למצוות קבורת המת?

2. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות קבורה מכך שקוברים את הצדיקים, וכיצד נדחה ניסיון זה?

3. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות קבורה מהנבואה על קבורת אביה בן ירבעם, וכיצד נדחה ניסיון זה?

4. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות קבורה מהנבואה של ירמיה על אנשי ענתות, וכיצד נדחה ניסיון זה?

(27) הספד המת: דף מו ע"ב (עשר השורות האחרונות בעמוד) - דף מז ע"א (עד הנקודתיים)

הטעם למצוות הספד המת

1. מה הנפקא מינה בטעם למצוות הספד המת?

2. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מכך שאברהם בא לספוד את שרה, וכיצד נדחה ניסיון זה?

3. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מהנבואה על הספד לאביה בן ירבעם, וכיצד נדחה ניסיון זה?

4. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מהנבואה של ירמיה על אנשי ענתות, וכיצד נדחה ניסיון זה?

5. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מהנבואה של ירמיה צדקיה המלך, וכיצד נדחה ניסיון זה?

6. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מהתנהגות חזקיה כלפי אביו, וכיצד נדחה ניסיון זה (מז ע"א)?

7. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מצוואת רבי יהודה הנשיא, וכיצד נדחה ניסיון זה?

8. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מדברי משנתינו על הלנת המת, וכיצד נדחה ניסיון זה?

9. כיצד ניסתה הגמרא להוכיח מה טעמה של מצוות הספד מדברי הברייתא על הלנת המת לכבודו, וכיצד נדחה ניסיון זה?

10. כיצד הוכיחה הגמרא מה טעמה של מצוות הספד מדברי הברייתא של רבי נתן, על מת שנפרעו ממנו לאחר מיתה?

(28) קבורת הרוגי בית הדין: דף מז ע"א (מהנקודתיים עד השורה החמישית בשורות הרחבות)

1. כיצד למד רבי אחא בר חנינא שאין קוברין רשע אצל צדיק?

2. מה הקשה רב פפא על הלימוד של רבי אחא בר חנינא, ומה השיב לו אביי?

3. כיצד התקיימה באלישע בקשתו מאליהו (מל"ב ב, ט): ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

4. עיין במשנתינו (דף מו ע"א) וכתוב מה היתה החלוקה של קבורת הרוגי בית הדין, בשני בתי קברות?

5. מדוע ישנם שני בתי קברות להרוגי בית הדין ולא אחד?

6. מדוע ישנם שני בתי קברות להרוגי בית הדין ולא ארבעה?

שם משמואל בחקותי - שנת תר"ע

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. ברש"י בחמשה, מקומות נכתב מלא ואליהו חסר וכו' יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו, עד כאן.

ביאור הדברים, הנה הגואל שלעתיד הוא אליהו כמאמר הכתוב (מלאכי ג, כג) הֲנֵה אֲנֹכִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא >לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא, וְכָתִיב (תהלים מג, ג) שֹׁלַח אֹרְךָ וְאַמְתָּךְ, וְאַמְתָּךְ זֶה אֱלֹהֵי דְכָתִיב בֵּיה (מל"א יז, כד) >וְתֹאמְרוּ הָאִשָּׁה אֶל אֱלֹהֵיהֶם זֶה יִדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹקִים אֶתָּה > וְדָבַר ה' בְּפִיךָ אֶמֶת, וּבַעֲיִז (ד' ע"ב) בְּגִי רֵאשׁוֹנוֹת הַקְּבִ"ה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְתוֹרָה כְּתִיב בָּהּ אִמֶת דְּכָתִיב אֶמֶת קָנָה וְאֵל תִּמְכֹּר (משלי כג, כג) אִין הַקְּבִ"ה עוֹשֶׂה לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין. וּלְפִי זֶה יוֹבֵן שְׁפִיר דְּחֹשֶׁשׁ יַעֲקֹב אַחַר שְׁאֵלִיהוּ יִהְיֶה הַגּוֹאֵל שֶׁהוּא אִישׁ אִמֶת, וְאִם כֵּן תִּהְיֶה הַגּוֹאֵל בְּאִמֶת דּוֹקָא, לֹא לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין, הֵינּוּ כְּשִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל זְכָאִין דּוֹקָא, וְעַל כֵּן נִטַּל לְעֶרְבוֹן אוֹת וְאִ"ו מִשְׁמוֹ שֶׁהוּא אוֹת אִמֶת, וּבְזוֹהַר הַקְּדוֹשׁ (ח"ג ב'). וְיִתְתֶם לִי אוֹת אֶמֶת (יהושע ב, יב) זֶה אוֹת וְאִ"ו יְעוּיִין שֵׁם, הֵינּוּ שְׁלֹא תִהְיֶה מִדַּת אִמֶת אֲצִלוּ בְּשִׁלְמוֹת עַד אַחַר גְּאוּלַּת יִשְׂרָאֵל לְמַעַן תּוֹכַל לִהְיוֹת הַגּוֹאֵל לְפָנִים מִשׁוֹרֵת הַדִּין, שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל פָּנִים מִבְּקָשֵׁי וְדוֹרְשֵׁי אִמֶת. וְהֵנָּה גַם זֶה לִהְיוֹת מִבְּקָשׁ וְדוֹרֵשׁ אִמֶת, הַדֶּרֶךְ הַנְּכוּן לְבוֹא לְזֶה לְהִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת בּוֹ מִדַּת הַתְּמִימוֹת וְהִיא מִדְּרַגַּת יַעֲקֹב אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם כְּמוֹ שְׁכָתוּב (בראשית כה, כז) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְכָתִיב (מִיכָה ז, כ) תִּתֵּן אֶמֶת לְיַעֲקֹב, וְעוֹד הֵנָּה כְּתִיב (דְּבָרִים יח, יג) תָּמִים תִּהְיֶה >עִם ה' אֱלֹקֶיךָ > וְגו' וּפְרַשׁ רִשִּׁי וְאִז תִּהְיֶה עִמוֹ וְלַחֲלָקוֹ, וְאִם כֵּן הָרִי נַעֲשֶׂה צִירוֹף לְאוֹת אֱלֹ"ף שֶׁהוּא רוֹמֵז אֲלוֹפוֹ וְיַחֲידוֹ שֶׁל עוֹלָם, לְאוֹתֵי תֵם וְיִהְיֶה יָחַד אוֹתֵי תֵם אִמֶת.

29) האם מיתה מכפרת: דף מז ע"א (מהשורה החמישית בשורות הרחבות) – ע"ב (באמצע העמוד)

1. מהו הדין שהביא עולא בשם ר' יוחנן?

2. מהו הדין שהביא ר' ירמיה בשם ר' אבהו בשם ר' יוחנן?

3. מדוע אין מקריבים קרבנו של שוטה (ראה רש"י ד"ה הואיל ונדחה)?

4. מה מחדש הדין השני שהביאו בשם ר' יוחנן?

5. מה מחדש הדין הראשון שהביאו בשם ר' יוחנן?

6. מדוע סבר רב יוסף להשוות את הדין בברייתא על עיר נידחת, לשני הדינים שהביאו בשם ר' יוחנן?

7. מדוע דחה אביי את סברתו של רב יוסף?

8. כיצד ביקש אביי להוכיח את דבריו מברייתא על כהן הנטמא לקרוביו?

9. מדוע דחה רבא את ההוכחה של אביי?

10. כיצד ביקש רבא להוכיח את דחייתו?

11. כיצד ביקש אביי לפרוך את ההוכחה של רבא, ע"י חלוקה בין הרוגי מלכות ובין הרוגי בית דין?

12. כיצד ביקש אביי להוכיח את דבריו על הרוגי בית דין ממשנתינו?

13. כיצד דחתה הגמרא שלנו את ראייתו של אביי, ע"י חילוק בין מיתה וקבורה?

14. מה הקשה רב אדא בר אהבה ממשנתינו על החילוק בין מיתה וקבורה?

15. כיצד מתרצת הגמרא את קושייתו של רב אדא בר אהבה ע"י חילוק בין קבורה לבד ובין קבורה ועיכול בשר?

16. מה הראיה שהגמרא הביאה לחילוק זה ממשנתינו?

17. כיצד תירץ רב אשי את קושייתו של רב אדא בר אהבה?

30) איסור הנאה בחפצים המשמשים את המת: דף מז ע"ב (מאמצע העמוד) – מח ע"א (בנקודתיים)

1. מה עשו אנשים בקברו של האמורא רב?

 2. מה אמר על כך שמואל?

 3. מה נלמד מן הפסוק בדברים (יב, ב): אַבְד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שֵׁם הַגּוֹלִים אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֶתֶם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הַרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן?

 4. מה למד שמואל מהפסוק במלכים ב (כג, ו) על יאשיהו המלך: וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבַּיִת ה' מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל נַחַל קְדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קְדְרוֹן וַיִּדְק לְעֶפְרַיִם וַיִּשְׂלַף אֶת עֶפְרָה עַל קֶבֶר בְּנֵי הָעָם?

 5. מה הקשתה הגמרא על שמואל מהברייתא על החוצב קבר לאביו?

 6. כיצד מתורצת קושיה זו של הגמרא?

 7. מה הקשתה הגמרא על שמואל מהברייתא על נפל שהוטל לקבר חדש?

 8. כיצד מתורצת קושיה זו של הגמרא?

 9. מה הקשתה הגמרא על שמואל מהברייתא על שלש קברות?

 10. כיצד מתורצת קושיה זו של הגמרא?

 11. מה הקשתה ומה תירצה הגמרא על הברייתא על שלש קברות?

 12. ממתני אסורים תכריכי המת בהנאה? לדעת אביי: _____ . ולדעת רבא: _____ .
 13. הסבר את הביטוי "הזמנה מילתא היא".

- על מרים נאמר (במדבר כ, א) ...וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ וַתִּמֵּת שָׁם מֶרְיָם וַתִּקָּבֶר שָׁם. הן אביי והן רבא למדו גזירה שווה מהמילה **שם** הכתובה במרים. אביי למד גזירה שווה לפרשת עגלה ערופה (דברים כא, ד): וְהוֹרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר הַהוּא אֶת הָעֵגְלָה אֶל נַחַל אֵיתָן אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע וְעָרְפוּ שָׁם אֶת הָעֵגְלָה בְּנַחַל. לעומתו למד רבא גזירה שווה לפרשת איבוד ע"ז (דברים יב, ב): אַבְד תֵּאבְדוּן אֶת כָּל הַמְקוֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שֵׁם הַגּוֹלִים אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֶתֶם...
_____- 14. ממתני עגלה ערופה אסורה בהנאה?

- 15. ממתני חפצי עבודה זרה אסורים בהנאה?

- 16. מדוע רבא השווה תשמישי מת בגזירה שווה לעבודה זרה ולא לעגלה ערופה?

- 17. מדוע אביי השווה תשמישי מת בגזירה שווה לעגלה ערופה ולא לעבודה זרה

(31) האם הזמנה מילתא: דף מח ע"א (מהנקודתיים עד אמצע העמוד)

ראינו שיש מחלוקת בין רבא ואבבי בשאלה אם הזמנה מילתא או לאו מילתא. אבבי סבר ש"הזמנה מילתא", כלומר לכוונה (במחשבה) ליחד דבר לשימוש מסוים יש השלכות מעשיות, ולעומתו סבר רבא ש"הזמנה לאו מילתא", כלומר למחשבה לבדה אין השלכות מעשיות, אלא רק למעשים ממשיים.

הראיה מן המשנה במסכת כלים

הגמרא מנסה להביא ראיה להכריע במחלוקת, ממשנה בכלים כח, ה, העוסקת בטומאה של בגד שייעודו משתנה, והוא מפסיק להיות בגד. בגד שלפעמים יושבים או נשענים עליו, ואשר נשען עליו זב / זבה / נדה / יולדת / מצורע, הופך ל'טמא מְדַרְס' שהוא אב לטומאה ומטמא אדם וכלים במגע, ואדם במושב. אם ייעודו משתנה, הוא מפסיק להיות 'טמא מדרס', אבל אז רואים אותו ככלי שנטמא במגע מדבר שהוא 'טמא מדרס'.

1. מה מלמדת המשנה בכלים שהגמרא מביאה? _____
2. _____
3. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהמשנה (נמק)? _____
4. כיצד דוחה הגמרא את הראיה? _____
5. מהו הקושי המתעורר לאחר דחיית הגמרא? _____
6. כיצד מתרצת הגמרא קושי זה? _____
7. על איזה מקרה דיבר רב חסדא (פשיטי = מעות)? _____
8. במה חולק אבבי על רב חסדא? _____

הראיה מן הברייתא על נפש (=מצבה) שבנה מעל קבר

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה? _____
2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהברייתא (נמק)? _____
3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה? _____
4. מהו הקושי המתעורר לאחר דחיית הגמרא? _____
5. כיצד מתרצת הגמרא קושי זה? _____
6. מה לימד רפרם בר פפא בשם רב חסדא בעקבות מסקנת הגמרא? _____

הראיה מן הברייתא על החוצב קבר לאביו

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה? _____
2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהברייתא (נמק)? _____
3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה? _____
4. איזו ראיה לדחיה הביאה הגמרא מן הסיפא של הברייתא? _____

32) האם הזמנה מילתא (המשך): דף מח ע"א (מאמצע העמוד עד השורה האחרונה)

הראיה מן הברייתא על קבר חדש שהטיל בו נפל

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה?

2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהברייתא (נמק)?

3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה?

4. מהו הקושי המתעורר לאחר דחיית הגמרא?

5. כיצד מתרצת הגמרא קושי זה?

הראיה מן המשנה והברייתא על מותר המתים

1. מה מלמדת המשנה שהגמרא מביאה?

2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהמשנה (נמק)?

3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה?

4. כיצד התפרשה המשנה ע"י הברייתא?

5. מדוע לפי האופן שהמשנה התפרשה ע"י הברייתא, אין מקום לדחיה של הראיה על ידי הגמרא?

6. מה מלמדת הסיפא של הברייתא?

7. לטובת מי יש ראיה מדברי הסיפא של הברייתא (נמק)?

8. כיצד מפרשים אב"י ורבא את שלוש דעות התנאים במשנה ובברייתא כשיטתם?

מותר המת			שורש המחלוקת במשנה וברייתא	הזמנה	המקרה
רבי נתן	רבי מאיר	ת"ק			הדין
			לגבי איסור הנאה בתשמישי המת - מה תופס המת	מילתא אב"י	הטעם
			לגבי דיני צדקה - האם מוחל המת על בזיונו לטובת יורשיו	לאו מילתא רבא	

(33) האם הזמנה מילתא (המשד): דף מח ע"א (מהשורה האחרונה בעמ') – מח ע"ב (אמצע העמוד)

הראיה מן הברייתא על אביו ואמו המזרקין בו כלים

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה?

 2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהמשנה (נמק)?

 3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה?

- לפי דחיה זו אב"י מחלק בין הזמנה מתוך גמירות דעת, ובין הזמנה שאינה מתוך גמירות דעת.
4. מה מלמדים דברי רשב"ג בהמשך הברייתא?

 5. למה לפי הסברו של עולא, כאשר מדובר במטה הנקברת עם המת, הכלים שנזרקו על המטה ונגעו בה - אסורים, למרות שלא היתה גמירות דעת בשעת הזריקה?

הראיה מן הברייתא על כ"ס שעשאו להניח בו תפילין

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה?

2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהמשנה (נמק)?

3. כיצד דוחה הגמרא את הראיה?

הראיה מן הברייתא על האומן שאמר לו להכין כ"ס להניח בו תפילין

1. מה מלמדת הברייתא שהגמרא מביאה?

2. לטובת מי הראיה שהגמרא מביאה מהמשנה (נמק)?

3. הגמרא לא דוחה את הראיה, אלא אומרת שיש כאן בעצם מחלוקת תנאים.

מחלוקת התנאים בברייתא על הכנת התפילין

1. מלא את הטבלה הבאה:

מתאים לשיטת אב"י / רבא	הטעם לפי רש"י ד"ה אע"ג שלא עבדו ²	הדין בתפילין מעור בהמה טהורה	
			ת"ק
			רשב"ג

סיום הסוגיה

2. באיזה מקום השווה את המת בבזיון, עד שיארגו לו תכריכים?

3. כמי פסקו הלכה במחלוקת אב"י ורבא על הזמנה?

(34) הרוגי מלכות נכסיהן למלך: דף מח ע"ב (מאמצע העמוד)

1. במה חלקו רבי יהודה וחכמים בברייתא?

הראיה מהמעשה באחאב ונבות

1. איזו ראיה הביאו מהמעשה באחאב ונבות נגד דברי רבי יהודה?

2. כיצד דחה רבי יהודה את הראיה?

3. מה הקשו על דחיית הראיה?

4. מה למד רבי יהודה מן הפסוק במלכים ב (ט, כו): אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש נאם ה'...?

5. כיצד חכמים פירשו פסוק זה?

6. הפסוק במלכים א (כא, יג) מספר על עדותם של עדי השקר נגד נבות: ויבאו שני האנשים בני בליעל וישבו נגדו ויעדוהו אנשי הבליעל את נבות נגד העם לאמר ברוך נבות אלקים ומלך... לפי רבי יהודה ולפי חכמים, מה היתה המטרה בעדות הכפולה על כך שנבות קלל גם את המלך וגם את ה'?

הראיה מהריגת יואב

1. כאשר שלח שלמה את בניהו בן יהויָדע להרוג את יואב בן צרויה, ברח יואב והחזיק בקרנות המזבח שבאהל ה'. בניהו קרא לו לצאת, ותגובת יואב היתה לא כי פה אמות (מל"א ב, ל), כלומר יואב סבר שאי אפשר להרוג אותו במקום זה, ושהוא יוכל להשאר שם עד שימות מרעב. איזו ראיה רצתה הגמרא להביא מדברי יואב, נגד שיטת רבי יהודה?

2. כיצד נדחת הראיה ע"י רבי יהודה?

(35) הריגת יואב בן צרויה: דף מח ע"ב (מאמצע העמוד) – מט ע"א (שורה ראשונה)

הקללות שקלל דוד את יואב

לאחר שהרג יואב בן צרויה את אבנר בן נר, קלל אותו דוד המלך קללה: וישמע דוד מאחרי כן ויאמר נקי אנכי וממלכותי מעם ידוד עד עולם מדמי אבנר בן נר. חלו על ראש יואב ואל כל בית אביו ואל יכרת מבית יואב זב ומצרע ומחזיק בפלף ונפל בחרב וחסר לחם (שמו"ב ג, כח-כט).

1. מה מסר יואב לשלמה, כאשר ביקש בניהו בן יהויָדע להרוג אותו במצות שלמה, ומה השיב שלמה המלך?

2. במי התקיימה קללת הזב?

3. במי התקיימה קללת הצרעת?

4. מהי קללת "מחזיק בפלף" ובמי היא התקיימה?

5. במי התקיימה קללת נופל בחרב?

6. במי התקיימה קללת חסר לחם?

7. הסבר את המשפט שמביאה הגמרא: תהא לוטא ולא תהא לאטה (ראה פירוש רש"י).

(36) הריגת יואב בן צרויה (המשך): דף מט ע"א

ניסיונות ההצטדקות של יואב

1. כיצד הצדיק יואב את מעשה הריגת אבנר?

2. מדוע, לדעת שלמה, היה מותר לאבנר להרוג באותו מקרה שעליו דיבר יואב?

3. מה שכנע בסופו של דבר את שלמה שאסור היה לאבנר להרוג?

4. יואב הצדיק את מעשה הריגת עמשא בטענה שהוא מרד במלכות. במה מרד במלכות לדעת יואב?

5. מדוע, לדעת שלמה, לא היה עמשא מורד במלכות?

6. מדוע, לדברי שלמה, היה יואב עצמו מורד במלכות?

7. כיצד הסבירה הגמרא את הפסוק במל"א ב, כח: וְהַשְׁמֵעָ בָּאָה עַד יוֹאֵב כִּי יוֹאֵב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנָיָה וְאַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם לֹא נָטָה...?

8. מדוע, לפי רבי אלעזר, לא נטה יואב אחרי אבשלום?

9. מדוע, לפי רבי יוסי ברבי חנינא, לא נטה יואב אחרי אבשלום?

10. מי הם האצטגנינים של דוד?

11. מה, לפי רבי אבא בר כהנא, היה היחס בין המעשים של דוד ובין המעשים של יואב?

12. מהי, לפי הגמרא, המחלוקת בין רב ובין רבי אבא בר כהנא?

הריגת אבנר בידי יואב

לאחר שאבנר בא אל דוד לחברון, שילחו דוד בשלום. יואב שרצה להרוג את אבנר, קרא לו לחזור, והרג אותו כמו שכתוב (שמו"ב ג, כו-כו): וַיֵּצֵא יוֹאֵב מֵעַם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּשְׁבּוּ אֹתוֹ מִבּוֹר הַסֶּרֶה וַדָּוִד לֹא יָדָע. וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר חֶבְרוֹן וַיִּטְהַר יוֹאֵב אֶל תּוֹךְ הַשָּׁעַר לְדָבֵר אֹתוֹ בְּשָׁלִי וַיִּכְהוּ שָׁם הַחֲמֹשׁ וַיִּמָּת בְּדָם עֲשָׂהאֵל אַחִיו. רבי אבא בר כהנא למד מכאן שלאבנר היו שני חטאים הקשורים בבור וסירה, ובגללם הוא נהרג.

1. מהו החטא של אבנר הקשור בבור וסירה גרמו לו לאבנר שנהרג?

2. מהו החטא של אבנר הקשור בסירה (ראה רש"י ד"ה וסירה)?

3. מה למד רבי יוחנן מכך שכתוב שיואב היטה את אבנר לתוך השער (ראה רש"י ד"ה דין סנהדרין)?

4. מה למד רב יהודה בשם רב מדברי הפסוק "לְדָבֵר אֹתוֹ בְּשָׁלִי" (ראה רש"י ד"ה על עסקי שלו)?

37) הריגת יואב בן צרויה (המשך): דף מט ע"א

יואב הרג שני אנשים צדיקים וטובים ממנו

כאשר מצוה שלמה את בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹנָדָע להרוג את יואב הוא אומר לו כך (מל"א ב, לא-לג): וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ עֲשֵׂה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וַפְּגַע בּוֹ וַקְּבַרְתּוּ וְהִסִּילְתָּ דְמֵי חֲנֹם אֲשֶׁר שָׁפַךְ יוֹאָב מֵעַל בַּיַּת אָבִי. וְהִשִּׁיב ה' אֶת דָּמוֹ עַל רֹאשׁוֹ אֲשֶׁר פָּגַע בְּשֵׁנֵי אֲנָשִׁים צַדִּיקִים וְטֹבִים מִמֶּנּוּ וַיִּהְרַגְם בְּחֶרֶב וְאָבִי דָוִד לֹא יָדַע אֶת אַבְנֵר בֶּן נֹר שֶׁר צָבָא יִשְׂרָאֵל וְאֵת עֲמִשָּׂא בֶן יִתְרֵ שֶׁר צָבָא יְהוּדָה. וְשָׁבוּ דְמֵיהֶם בְּרֹאשׁ יוֹאָב וּבְרֹאשׁ זָרְעוֹ לְעֵלָם וּלְדָוִד וּלְזָרְעוֹ וּלְבֵיתוֹ וּלְכֶסֶף וְהָיָה שְׁלֹמֹם עַד עוֹלָם מֵעַם ה'.

1. מי הם שני האנשים שלדברי שלמה היו טובים וצדיקים מיואב?
הגמרא לומדת ששני האנשים הללו היו טובים מיואב משום שהם דרשו אכין ורקין ואילו יואב לא דרש.
2. באיזה מקרה דרש הראשון מביניהם אכין ורקין (ראה רש"י ד"ה שהם דרשו אכין ורקין)?
3. באיזה מקרה דרש השני מביניהם אכין ורקין (ראה לעיל בעמוד הגמרא בתחילת השורות הרחבות, ובדברי רש"י שם ד"ה אכין ורקין דרש)?
4. באיזה מקרה לא דרש יואב אכין ורקין (ראה רש"י ד"ה והוא לא היה דורש)?
5. מדוע, לדברי הגמרא, היו שני האנשים הללו צדיקים יותר מיואב (ראה רש"י ד"ה והוא לא היה דורש)?
6. כתוב בספר שמואל ב (כ, י): וַעֲמִשָּׂא לֹא נִשְׁמַר בְּחֶרֶב אֲשֶׁר בְּיַד יוֹאָב וַיִּכְהוּ בָּהּ אֶל הַחֲמֹשׁ... מדוע לא נשמר עמשא מחרבו של יואב?

מעשיו הטובים של יואב

חז"ל ראו את יואב באור מורכב, ודאגו שלא יראו אותו באופן שטחי רק על פי הצדדים השליליים שלו. הגמרא לעיל כבר הביאה את דברי רבי אבא בר כהנא שאילמלא דוד לא עשה יואב מלחמה ואילמלא יואב לא עסק דוד בתורה. חז"ל מוסיפים ומזכירים מעשים טובים נוספים של יואב.

1. על יואב נאמר (מל"א ב, לד) וַיִּקְבֹּר בְּבֵיתוֹ בְּמִדְבָּר. מה היו שתי הדרשות של חז"ל על כך?
2. לאחר כיבוש ירושלים היא יבוס, נכתב (דבה"א יא, ו-ז): וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּמִצְדָּה עַל פְּנֵי קְרָאוֹ לוֹ עִיר דָּוִד. וַיִּבֶן הָעִיר מִסְבִּיב מִן הַמְּלֹא וְעַד הַסְּבִיב וַיִּחַי אֶת שְׁאָר הָעִיר. מה דרשה הגמרא על התיאור של יואב בפסוק?

אבנר ועשאל

ראינו לעיל שהגמרא מלמדת שיואב שפט בשער את אבנר כרוצח. היא גם מלמדת שבהתאם לכך גם טען כלפי שלמה, שאין לדון אותו עצמו כרוצח, כיוון שהוא הרג את אבנר כגואל הדם. בעקבות זאת אומרת הגמרא ששלמה אמר "ניזיל לאבנר" ורש"י פירש "דינו של אבנר פטור אתה עליו". נראה מכאן שאבנר נחשב לרוצח על הריגת עשאל. עם זאת, הגמרא כותבת על אבנר שהוא היה טוב וצדיק מיואב. הגמרא גם אומרת שאבנר נהרג בגלל שלא לימד על דוד זכות באזני שאול, ושלא מחה בפניו על רדיפת דוד, ומכאן לכאורה שלא הגיע לו למות בגלל הריגת עשאל. אכן פרשנים שונים מסבירים ששלמה לא קיבל את טענת יואב על כך שאבנר נידון כרוצח עשאל, אלא שהעדיף לדון את יואב על מעשים שיואב לא יוכל להתווכח עליהם. כך התפרש בשו"ת הרשב"א החדשות שמה; כסף משנה על הרמב"ם בהלכות מלכים ט, ד; ובמהרש"א.